

ta uchnivskoi molodi Ukrainy [Conceptual principles of reforming military and patriotic education of children and students in Ukraine]. Fizychnе Vykhovannia v Ridnii Shkoli, 6, 33–35.

10. Statystychnyi zbirnyk “Samootsinka naselenniam stanu zdorovia ta rivnia dostupnosti okremykh vydiv medychnoi dopomohy u 2014 rotsi” [Statistical collection “Self-assessment by population of the health state and the level of accessibility of certain types of medical care in 2014”]. Retrieved from HYPERLINK “http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publdomogosp_u.htm” http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publdomogosp_u.htm.

Остапенко Олександр Іванович, кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

Остапенко Александр Иванович, кандидат педагогических наук, ведущий научный сотрудник лаборатории физического развития и здорового образа жизни Института проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины

Oleksandr Ostapenko, Leading Research Scientist at the Laboratory of Physical Development and Healthy Lifestyle of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, PhD in Education

УДК 373.5:63-057.84(043.3)

О. М. Пархоменко, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У статті розглядаються та характеризуються загальні теоретичні основи організації позакласної виховної роботи та її значення у формуванні особистості молодшого школяра. Досягнення цієї мети повною мірою пов'язане з процесом залучення учнів до праці. Виховне середовище автор визначає як частину соціального середовища, котре спеціально створюється для формування суб'єктів суспільної діяльності на всіх рівнях соціального життя. Ефективність вирішення цього завдання залежить від стану і вдосконалення тривалого виховання за найбільш тісного спілкування дорослих і дітей у загальноосвітніх закладах країни.

Ключові слова: позакласна робота, виховний процес, гурток, факультатив, молодша школа, добровільність, співпраця.

Значні соціальні перетворення, що відбуваються в нашій країні, бурхливий науково-технічний прогрес висувають усе більш високі вимоги до навчання і виховання кожної людини. У цих умовах стає особливо актуальним формування творчого підходу, активної життєвої позиції дитини щодо праці, навчання та майбутньої професії. Виховне середовище при цьому розглядаємо як частину соціального середовища, що спеціально створюється для виховання суб'єктів суспільної значущої діяльності на всіх рівнях суспільного життя.

Необхідним і важливим завданням є формування внутрішнього світу дітей, що передбачає виявлення причин деформацій в розвитку дітей, пошук засобів і способів їх усунення, зміну середовища на користь дитини, побудову виховання, яке сприяє розвитку гармонійної особистості.

Слід враховувати зміну масштабів цілісності виховного процесу, оскільки сфери духовної культури, освіти і виховання все більш органічно поєднуються із соціальним простором та його тимчасовими характеристиками. Це конструктивно впливає на стратегію і технологію освітньої виховної практики у навчальних закладах, додає всім суб'єктам педагогічної діяльності особистісно-гуманістичної орієнтації.

Виховання дітей є одним із важливих чинників розвитку суспільства. Виховання повинне досягати двох цілей: успішності соціалізації підростаючих поколінь у сучасних умовах і саморозвитку людини як суб'єкта діяльності та як особистості.

Позакласна робота формує і розвиває особистість учня. Керувати виховним процесом – означає не тільки розвивати й удосконалювати закладене в дитині природою, корегувати небажані соціальні відхилення, що передбачаються в її поведінці і свідомості, але й формувати у неї потребу в постійному саморозвитку, самореалізації фізичних і духовних сил, оскільки кожна людина виховує себе сама, тут здобує особисто – здобуто на все життя [4].

Виховання – цілеспрямований процес формування гармонійно розвиненої особистості.

Правильно організована позакласна робота в школі має величезне освітнє і виховне значення. Вона розширює й

поглиблює знання, отримані на уроці, дозволяє набути багато корисних навичок, а, отже, наближає навчання й виховання до життя. Позаурочна робота спрощує особистий підхід до учнів, створює сприятливі умови для розвитку в них самостійності. Позаурочна робота у взаємозв'язку з навчальною слугує тим дієвим засобом, що мобілізує активність учня в пошуку знань і допомагає повніше задовольнити інтереси школярів.

У науковій літературі проблема позакласної виховної роботи розглядається з різних точок зору. Описуються етапи становлення соціально-педагогічної роботи в школі, наголошується на пов'язаності соціальної роботи із соціальним простором та його тимчасовими характеристиками. Так само акцентується зростаюча роль позакласної виховної роботи у формуванні особистості дитини молодшого шкільного віку. Зазначаються основні форми організації позакласної виховної роботи; розкриваються сучасні підходи до позакласної діяльності, інновації в ній; розглядаються напрями стратегій виховання в сучасній школі.

У педагогічній енциклопедії "позакласна робота" визначається як "складова частина навчально-виховного процесу в школі, одна з форм організації вільного часу учнів".

Позакласній виховній роботі завжди приділялася значна увага з боку багатьох вчителів, методистів і вчених. Більшість авторів вважають, що позакласна виховна робота – це навчальний процес, що реалізується в позаурочний час понад навчальний план і обов'язкову програму колективом вчителів і учнів або працівників установ додаткової освіти на добровільних засадах, обов'язково з урахування інтересів усіх учасників, будучи невід'ємною частиною виховного процесу.

Суть позакласної виховної роботи визначається виховною діяльністю школярів у позаурочний час при організуючій ролі вчителя. Але ця організація проводиться таким чином, що творчість та ініціатива учнів повинні проявлятися завжди на першому плані. С. Г. Карпенчук вважає безсумнівним той факт, що позакласна виховна робота відіграє величезну роль для сучасної школи. В умовах нинішнього соціального й економічного життя суспільства зростає значення позакласної роботи у вихованні нової особистості. Ця робота вносить значні зміни в такі якості особистості, як ініціативність, активність, творчість, здібність до саморозвитку, самовиховання, самоосвіти.

Позакласна виховна робота – це, з одного боку, педагогічна система, що володіє цілісними властивостями і закономірностями функціонування, а з іншого – невід’ємна частина національної системи освіти. З цієї причини однією з центральних проблем методики позакласної виховної роботи завжди був взаємозв’язок урочних і позаурочних занять як окремих випадків фундаментальної педагогічної проблеми цілісності навчально-виховного процесу [3].

Існує безліч формулювань цілей і завдань позакласної виховної роботи, які давали такі автори: І. Д. Бех, В. Н. Радул, А. І. Никішов, І. Я. Ланіна, А. В. Усова, В. Г. Кузь, М. Г. Стельмахович.

Можна відзначити, що позакласна виховна робота передбачає дуже важливу мету – формування і розвиток творчої особистості учня. Цілі позакласної виховної роботи вимагають вирішення завдань, до яких науковці відносять: формування пізнавального інтересу до предмета; поєднання матеріалу шкільного предмета з життям; поглиблення і розширення змісту предмета, що вивчається; розвиток здібностей учнів; здійснення індивідуального підходу; професійна організація позакласної виховної роботи; вдосконалення умінь і навичок використання різних джерел інформації. Проте В. Г. Кузь стверджує, що кінцева мета і завдання позакласної виховної роботи можуть бути конкретизовані і змінені вчителем відповідно до специфіки і можливостей. При аналізі були виділені загальні принципи позакласної виховної роботи, які характерні для всіх видів позакласної діяльності – добровільності (принцип, що бере до уваги бажання школярів брати участь у позакласній виховній роботі), урахування індивідуальних особливостей учнів (принцип зважання на відмінності спрямованості інтересів і бажань школярів). Існують принципи позакласної виховної роботи, характерні тільки для певної сфери діяльності, наприклад комунікативної активності (принцип стимулювання і залучення нових, невідомих раніше матеріалів для вивчення, пізнавальна цінність і цікавість яких викликають потребу в спілкуванні, підвищують його якісний рівень, що сприяє розвитку комунікативної компетентності школяра) [5].

Одним із найголовніших завдань позакласної виховної роботи є формування в учнів пізнавального інтересу до

предмета. Такий інтерес не може виникнути, якщо робота виконана без бажання або з примусу. Тому М. Г. Стельмахович вважає, що принцип добровільності є одним з найважливіших принципів позакласної виховної роботи. Учень повинен висловлювати щире бажання взяти участь у цій роботі, без будь-якого тиску на нього. Відомо, що за рівнями загального розвитку, спрямованістю інтересів і можливостей учні різняться між собою. Ігноруючи ці відмінності, неможливо досягти успіхів у позаурочній роботі [9]. І. Д. Бех стверджує, що принцип урахування індивідуальних особливостей учнів є вагомим при організації позакласної діяльності, оскільки дає змогу зважати на рівні розвитку кожного учня і виходячи з цього, корегувати виховну роботу, що проводиться з кожним учнем [1].

Як і у вивченні будь-якого шкільного предмета, в позакласній виховній роботі значущим є її зміст, що відбирається доволіно. Тематика позакласної виховної роботи дуже різноманітна; у ній більше, ніж у будь-якій іншій діяльності, виявляється вплив особистості вчителя, його кругозору, інтересів, теоретичного й етичного багажу.

Метою статті є висвітлення теоретичних основ організації позакласної виховної роботи та її значення для формування особистості молодшого школяра.

Навчання і виховання становлять єдиний педагогічний процес, що забезпечує формування і різнобічний розвиток особистості учня. Досвід показує, що педагогічні завдання успішно розв'язуються лише за органічного поєднання навчально-виховної роботи під час уроку із цілеспрямованими діями з учнем в позаурочний час; тому позаурочна діяльність справедливо розглядається як важлива частина роботи загальноосвітнього закладу.

Навчальними планами загальноосвітньої школи передбачені факультативні заняття з різних предметів. Так само як і позаурочні заняття, вони не обов'язкові для всіх учнів. Від позаурочних факультативні заняття відрізняються тим, що проводяться за визначеними і стабільними програмами. Формою вони близькі до звичайного уроку. Зміст цих занять не може повністю відповідати різним запитам окремих учнів.

Істотний виховний елемент позаурочних занять – виконання суспільно корисних завдань, під час якого в учнів

генерується відчуття відповідальності, дбайливе ставлення до матеріальних цінностей, повага до праці та до ближнього.

Слід підкреслити ще одну дуже важливу сторону позаурочної роботи. В. А. Сухомлинський писав: "Логіка навчального процесу таїть в собі небезпеку замкнутості і відособленості, тому що в школі на кожному кроці підкреслюється: досягай успіху власними зусиллями, не сподівайся на інших, бо результати розумової праці оцінюються індивідуально. Щоб шкільне життя було пройняте духом колективізму, воно не повинне вичерпуватися уроками". Позаурочна робота об'єднує учнів в дружні колективи, зв'язані загальними інтересами і захопленнями. Вона допомагає долати такі негативні риси особистості, як замкнутість, егоїзм, недисциплінованість. Робота в колективах, секціях виховує учнів у дусі товарищескості, цілеспрямованості, глибокого і активного інтересу до праці та науки [6].

Позакласні заняття більшою мірою, ніж урок і факультатив, пристосовані для виховання в учнів молодших класів певних особистісних якостей. Позаурочні заняття мають відмінні від уроку форми організації, методи і зміст. Для такої роботи вчитель повинен бути озброєний відповідними знаннями. Слід зазначити, що питанням організації, методики і змісту окремих форм позаурочної роботи останніми роками приділялася значна увага.

На сьогодні вже не можна задовольнитися проведенням епізодичних позаурочних заходів. Необхідно прагнути до добре продуманої організації, пов'язаної з програмою і календарним планом школи, що враховує можливості, схильність учнів молодших класів до певного предмета. Позаурочна виховна робота повинна бути частиною загальношкільної системи позаурочних заходів, гармонійно поєднуватися з аналогічною навчальною діяльністю. Позаурочна виховна робота спирається на допомогу з боку шкільного керівництва і громадських організацій. Варто враховувати великі можливості організації позаурочної роботи в школі, що виникають завдяки різним заходам, котрі виходять за рамки шкільної роботи, а саме участь у змаганнях, конкурсах, виставках творчості, екскурсіях.

Позакласну виховну роботу необхідно планувати: перспективно на навчальний рік і детальніше на півріччя. Плани позаурочної роботи, як з окремих предметів, так

і школи загалом, обговорюються з учнівським активом, затверджуються директором школи і доводяться потім до відома всього шкільного колективу у спеціальних графіках, афішах, оголошеннях.

Слід підкреслити, що не може бути успішної позакласної виховної роботи без її початку на уроках. Принцип єдності урочної і позаурочної роботи – найважливіший принцип організації навчально-виховного процесу.

Саме на уроках вчитель ставить перед учнями питання, які повинні стимулювати їх допитливість, дати перші імпульси пошуку додаткової літератури з предмета, викликати прагнення власними руками виконати завдання. Шлях до організації масової і групової позакласної роботи лежить через складання і читання невеликих додаткових повідомлень учнів на уроках, проведення спочатку епізодичних, а потім все більш систематичних масових заходів. Залучення в інтенсивну позакласну діяльність йде, таким чином, від уроку до масової роботи. Потім із загального числа учнів, охоплених масовою роботою, формується актив – учасники гуртів та окремі учні, який особливо допомагає вчителю в організації масової виховної діяльності. Так поступово створюється в школі атмосфера захопленості предметом, причетності кожного до справ всього колективу і виникає чітка система позаурочної роботи, в якій кожен елемент існує не окремо, не паралельно іншим, а в тісному взаємозв'язку з ними і з урочною роботою.

Вся позакласна діяльність у школі будується на основі принципу добровільності. Тому, особливо на перших зустрічах, важливо знайти стимули, які могли б зацікавити учнів ще до того, як вони глибше ознайомляться з предметом згідно з порядком проходження шкільної програми. Таким стимулом можуть бути елементи цікавості, зовнішньої ефективності різних демонстрацій, елементи гри і театралізації. Позаурочна робота надає унікальні можливості для пробудження інтересу учнів, тому необхідно вводити цікаві елементи в позаурочних заняттях. Вони, проте, не повинні бути самоціллю, а мають підкорятися загальним завданням навчання.

Для учнів, інтерес яких до навчання вже виразно визначився, цікавість, як така, згодом поступається місцем глибшій зацікавленості в сутності виконуваної роботи. Тому доречно проведення таких експериментів, які дають чіткий конкретний резуль-

тат, можуть спонукати дітей до роздумів і узагальнень, виробляти здатність знаходити закономірності, що виходять за межі шкільної програми, але доступні для розуміння учнів молодших класів. У масовій позаурочній роботі, тобто роботі, в яку залучені не тільки учасники, але й решта учнів молодших класів, цікавість – найважливіша і найнеобхідніша умова, що зберігає своє значення і в старших класах загальноосвітньої школи.

Позакласна виховна робота ставить не тільки цілі виховання, а також оволодіння предметом, і вирішує завдання навчального плану. У вихованні вольових якостей, дисципліни, формуванні здорової обстановки в колективі важливе значення має правильне розуміння принципу добровільності участі школярів у позакласній роботі, самоціллю якої є виховання. Це питання під час занять звичайного типу не порушується, проте для позаурочної діяльності означений принцип видається дуже істотним, що було відмічено багатьма організаторами позакласної виховної роботи. Цей принцип означає, що учні за своїм вибором і бажанням беруться до тієї або іншої праці, але виконують її обов'язково і в строк. Саме таке розуміння добровільності допомагає вихованню відчуття відповідальності, свідомого ставлення до своїх, добровільно прийнятих на себе обов'язків. Сприяє здійсненню цього принципу залучення колективу учнів молодших класів до організаційної самостійності і самодіяльності. Корисно прилучати самих школярів до оцінювання своєї роботи. Трапляється, що оцінка, яку дають роботі своїх товаришів рецензенти-учні, і навіть самооцінка авторів, у багатьох випадках виявляється набагато критичнішою, ніж оцінка учителів.

Найважливіше місце в системі позакласної виховної роботи посідає виконання завдань, що мають суспільно корисну спрямованість.

Слід прагнути, аби всі види діяльності індивідуального характеру для учнів молодших класів так або інакше могли бути доцільно використані в роботі колективу: не просто прочитати популярну книгу з питання, що цікавить, але і розповісти про прочитане товаришам на уроці, зацікавити їх тими або іншими питаннями. Не просто виконувати експеримент, але і показати його на уроці, пояснити суть спостережуваних явищ, зробити так, щоб експеримент був зручний для демонстрації в аудиторії. Можливості учнівського колективу, як показує

практика багатьох вчителів, надзвичайно великі, і робота учнів може серйозно допомогти в розширенні теоретичної бази. Не випускаючи з уваги цей аспект діяльності школярів, слід враховувати і її величезний виховний ефект, бо ніщо так не сприяє вихованню самоповаги, розвитку трудових навичок, дбайливого ставлення до матеріальних цінностей, як активна, творча праця, що має конкретну суспільно корисну мету.

Позакласна виховна робота має інші виміри педагогічних цінностей. Про шкільний урок говорять: "провести урок". Це природно і закономірно. Так сказати про позаурочне заняття не можна. Його разом з дітьми треба прожити, чітко виявляючи свою людську позицію, свою гідність і честь, глибокий інтерес до особистості дитини, зосередженість на її духовному світі. Головна особливість позаурочного виховного процесу полягає в тому, що він будується на взаємній співтворчості педагогів і дітей, на їхній дружбі і духовній спільності, на визнанні самоцінності особистості, на взаємодопомозі і взаємній зацікавленості у спільному успіхові і результаті діяльності.

Отже, позакласний виховний педагогічний процес не можна ототожнювати з навчальним. Перед ним не ставиться завдання опрацювати державний стандарт загальної освіти. Його логічно розглядати в руслі соціальної комунікації, як процес соціально-педагогічної взаємодії, в якій найважливішу роль відіграють феномени емпатії, атракції, рефлексивної саморегуляції тощо.

Література

1. Бех І.Д., Радул В. Педагогічна культура і розвиток соціальної зрілості особисті вчителя Наукові записки. Випуск 32. Ч.1. Серія "Педагогічні науки". – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 19.
2. Галузинський В.М. Педагогіка. Київ., "Вища школа" 1995 р. – С. 48-50.
3. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навч. посібник. – К. : Вища школа, 1997. – С. 22.
4. Концепція позакласної виховної роботи в загально-освітній школі – К., 1991. – С. 34.
5. Кузь В.Г., Руденко Ю.Д., Сергійчук З.О. Основи національного виховання. Умань, 1993. – С. 210.
6. Сухомлинський В.А. Методика виховання колектива. – М. : Просвещение, 1981. – С. 117.

7. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – М. 2000. – С. 78.
8. Соя М. М., Луцький Я.В.. Виховна робота в дитячих оздоровчих закладах. Івано-Франківськ, 1995 р. – С. 28-30.
9. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ, 1996. – С. 23.

А. Н. Пархоменко

Теоретические основы организации внеклассной воспитательной работы и ее значение в формировании личности младшего школьника

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины (9 ул. Берлинского, Киев, Украина)

В статье рассматриваются и характеризуются общие теоретические основы организации внеклассной воспитательной работы и ее значение в формировании личности младшего школьника. Достижение этой цели в полной мере связано с процессом привлечения школьников к труду. Воспитательная среда определяется автором как часть социальной среды, которая специально создается для формирования субъектов общественной деятельности на всех уровнях общественной жизни. Эффективность решения этой задачи зависит от состояния и совершенствования трудового воспитания при условии наиболее тесного общения взрослых и детей в общеобразовательных учреждениях страны.

Ключевые слова: внеклассная работа, воспитательный процесс, кружок, факультатив, младшая школа, добровольность, сотрудничество.

O. M. Parkhomenko

Theoretical Bases of Organization of Out-of-Class Educational Work and Its Significance in the Formation of the Personality of Primary School Student

Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (9 Berlynskoho Str., Kyiv, Ukraine)

The article deals with and describes the general theoretical foundations of the organization of extracurricular educational work and its importance in the formation of the personality of the junior schoolchild. The performance of these tasks is directly connected with the process of involving students into work. The educational environment is part of the social environment, which is specially created for the formation of subjects of social activity at all levels of social life. The effectiveness of the solution to this problem depends on the

state and improvement of labor education under close communication of adults and children in the educational institutions of the country.

Education of children is one of the important factors in the development of society; it should achieve two goals: success of socialization of younger generations in modern conditions and self-development of a person as a subject of activity and as a personality.

Out-of-class work forms and develops the personality of the child. Managing the educational process means not only developing and perfecting the nature of children, correcting unwanted social deviations, which are foreseen in their behavior and consciousness, but informing them of the need for constant self-development, self-realization of physical and spiritual forces, for each person educates himself first of all by him(her)self.

Keywords: *extracurricular activities, educational process, club, elective, primary school, voluntary work, cooperation.*

References

1. Bekh, I. D., & Radul, V. (2001). Pedahohichna kultura i rozvytok sotsialnoi zrilosti osobysti vchytelia [Pedagogical culture and development of social maturity of a teacher]. In Naukovi zapysky. Vol. 32. Issue1. Seriiia "Pedahohichni nauky". Kirovohrad: RVTs KDPU im. V.Vynnychenka.
2. Haluzynskyyi, V. M. (1995). Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv: Vyshcha shkola.
3. Karpenchuk, S. H. (1997). Teoriia i metodyka vykhovannia [Theory and methodology of education]. Kyiv: Vyshcha shkola.
4. Kontsepsiia pozaklasnoi vykhovnoi roboty v zahalnoosvitnii shkoli [Conception of extracurricular education in secondary school]. (1991). Kyiv.
5. Kuz, V. H., Rudenko, Yu. D., & Serhiichuk, Z. O. (1993). Osnovy natsionalnoho vykhovannia [Fundamentals of national education]. Uman.
6. Sukhomlinskii, V. A. (1981). Metodika vospitaniia kollektiva [Methods of education of the collective]. Moscow: Prosveshchenie.
7. Sukhomlinskii, V. A. (2000). Serdtse ot daiu detiam [I give my heart to children]. Moscow.
8. Soia, M. M., & Lutsyyi, Ya. V. (1995). Vykhovna robota v dytiachykh ozdorovchykh zakladakh [Educational work in children's health improving institutions]. Ivano-Frankivsk.
9. Stelmakhovych, M. G. (1996). Teoriia i praktyka ukrainskoho natsionalnoho vykhovannia [Theory and practice of Ukrainian national education]. Ivano-Frankivsk.

Пархоменко Олександр Миколайович, науковий співробітник лабораторії трудового виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

Пархоменко Александр Николаевич, научный сотрудник лаборатории трудового воспитания Института проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины

Oleksandr Parkhomenko, Research Scientist at the Laboratory of Labor Education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

УДК 37.015.31:17.033.1

Ж. В. Петрочко, м. Київ

НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК СУЧАСНИЙ ДЕРЖАВНИЦЬКО-СУСПІЛЬНИЙ ПРІОРИТЕТ УКРАЇНИ

У статті висвітлено реалії та нові акценти національно-патріотичного виховання; на основі міжнародного досвіду розкрито сутність і значення національних цінностей України (соборність, воля, гідність, самобутність) як сучасного суспільно-державницького пріоритету.

Ключові слова: *національні цінності, соборність, воля, гідність, самобутність.*

Відповідно до міжнародної практики, на кожному історичному етапі розвитку будь-якого суспільства зміст і спрямованість патріотизму визначаються: його духовним і моральним контекстом; історичним корінням, що живить суспільне життя багатьох поколінь; політикою держави, згуртованістю громадян навколо національної ідеї, а також загостренням тих чи інших суспільних явищ, конфліктів.

Революція Гідності, окупація Криму, гібридна війна на Донбасі сколихнули українське суспільство, змусили подивитися на історію, сьогодення, на себе й інші народи, національну освіту і культуру під новим кутом зору. За таких обставин питання національно-патріотичного виховання дітей та молоді стали вимогою часу і державницько-суспільним пріоритетом. Увагу до національно-патріотичного виховання ще більше посилили ключові індикатори реалізації Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” (затверджена Указом Президента України від 12 січня 2015 року, № 5/2015), серед